

УДК 159.947.5

LEARNING MOTIVATION IN THE STRUCTURE OF ACADEMIC ACHIEVEMENT OF MARITIME STUDENTS

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ У СТРУКТУРІ АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Chumaieva Y.V./ Чумаєва Ю.В.

ORCID: 0000-0001-6145-9585

senior research officer / к.психол.н., ст.досл.

Belchenko K.S./Бельченко К.С.

ORCID: 0009-0002-4826-1712

assistant/асистентка

Kara M.S./ Кара М.С.

Student/студентка

ORCID: 0009-0002-3272-0208

*Odesa National Maritime university Odessa, Mechnikova, 34,
Одеський національний морський університет, Одеса, вул. Мечникова, 34.*

Анотація. У роботі розглядається навчальна мотивація студентів морських спеціальностей як важливий психологічний чинник академічної успішності у процесі професійної підготовки. Специфіка навчання майбутніх фахівців морської галузі, що поєднує високі вимоги до дисципліни, відповідальності, стресостійкості та тривалої інтенсивної навчальної діяльності, зумовлює особливу роль мотиваційної сфери у забезпеченні стабільних навчальних результатів. В умовах сучасних соціальних та освітніх змін проблема підтримки та розвитку навчальної мотивації студентів набуває особливої актуальності. Навчальна мотивація розглядається як складний багатокомпонентний феномен, що формується під впливом особистісних, професійних та освітніх чинників і пов'язаний із результативністю навчальної діяльності. У роботі акцент зроблено на аналізі взаємозв'язку між мотиваційними характеристиками студентів та показниками їхньої академічної успішності. Проведене дослідження дозволило простежити місце навчальної мотивації у структурі академічної успішності студентів морських спеціальностей та виявити особливості цього зв'язку на різних етапах навчання. Результати кореляційного аналізу засвідчили наявність статистично значущих зв'язків між окремими мотиваційними показниками та рівнем академічної успішності. Встановлено, що більш виражена внутрішня та професійно орієнтована мотивація пов'язана з вищими навчальними результатами, тоді як домінування зовнішніх мотивів має менш виражений зв'язок з успішністю. Також виявлено певні відмінності у характері мотиваційно-успішних зв'язків у студентів різних курсів, що може відображати динаміку мотиваційної сфери в процесі професійного становлення. Отримані результати підтверджують доцільність розгляду навчальної мотивації як важливого структурного компонента академічної успішності студентів морських спеціальностей та вказують на необхідність урахування мотиваційних характеристик у процесі організації освітнього процесу. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для розробки заходів психолого-педагогічного супроводу, спрямованих на підтримку навчальної мотивації, особливо у студентів старших курсів.

Ключові слова: навчальна мотивація, академічна успішність, студенти морських спеціальностей, професійна підготовка.

Вступ

В умовах сучасних постійних змін у системі вищої освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки конкурентоспроможних і професійно орієнтованих фахівців. Для України, яка тривалий час перебуває в умовах воєнного стану, питання якості професійної підготовки молоді має важливе значення. Саме студентська молодь становить основу майбутнього кадрового потенціалу держави. У цих умовах заклади вищої освіти стикаються з необхідністю не лише забезпечення високого рівня теоретичної та практичної підготовки. Не менш важливим є формування внутрішніх психологічних ресурсів студентів, які підтримують їхню навчальну активність, відповідальність та стійкість до професійних викликів.

Особливої уваги потребує підготовка студентів морських спеціальностей. Їхня майбутня професійна діяльність пов'язана з підвищеним рівнем відповідальності, чітким дотриманням регламентів та роботою в умовах фізичного і психологічного напруження. Крім того, фахівці морської галузі змушені приймати рішення у складних і нестандартних ситуаціях. Навчання за морськими спеціальностями характеризується інтенсивним освітнім навантаженням і високими вимогами до дисципліни та професійної готовності. Це зумовлює особливу роль особистісних і мотиваційних чинників у забезпеченні успішності навчальної діяльності студентів.

У цьому контексті навчальна мотивація виступає однією з ключових психологічних характеристик. Вона визначає ставлення студента до навчального процесу, рівень його залученості та наполегливість у досягненні навчальних цілей. Навчальна мотивація також впливає на здатність долати труднощі освітнього і професійного характеру. Сучасні умови навчання, ускладнені соціальною нестабільністю, воєнними подіями та економічними викликами, можуть по-різному впливати на мотиваційну сферу студентів. Особливо це стосується співвідношення внутрішніх і зовнішніх мотивів навчальної діяльності.

Традиційно в психологічній науці навчальна мотивація розглядалася у

зв'язку з проблемами професійного самовизначення, особистісного розвитку та успішності навчання. Основна увага при цьому приділялася мотиваційній сфері особистості, її структурі та динаміці. Разом із тим, більшість досліджень зосереджені на загальних вибірках студентської молоді або представниках гуманітарних і педагогічних спеціальностей. Специфіка мотиваційної сфери студентів морських спеціальностей залишається недостатньо вивченою. Також обмеженою є кількість емпіричних робіт, спрямованих на аналіз кореляційних зв'язків між показниками навчальної мотивації та академічної успішності на різних етапах професійної підготовки.

Процес формування навчальної мотивації студентів є багатовимірним і складним. На нього одночасно впливають як внутрішні особистісні чинники, так і зовнішні умови освітнього середовища. Взаємодія цих факторів може зумовлювати як підвищення, так і зниження навчальної активності. Вона також впливає на зміну ставлення студентів до навчання та професійних перспектив. У зв'язку з цим актуальним є дослідження місця навчальної мотивації у структурі академічної успішності студентів морських спеціальностей. Це дозволяє глибше зрозуміти психологічні механізми їх навчальної діяльності та окреслити напрями вдосконалення освітнього процесу.

Основний текст.

У сучасній психологічній науці навчальна мотивація розглядається як складне багатовимірне утворення, що визначає спрямованість і стійкість навчальної діяльності студентів. Одним із провідних теоретичних підходів є теорія самодетермінації, запропонована Раяном Р. М. та Десі Е. Л., у межах якої мотивація поділяється на внутрішню та зовнішню залежно від джерела спонукання до діяльності [10]. Автори підкреслюють, що саме внутрішня мотивація пов'язана з глибшою залученістю до навчального процесу та більш стабільними освітніми результатами. Такий підхід широко використовується у сучасних дослідженнях мотиваційної сфери студентської молоді [3].

Результати численних емпіричних досліджень свідчать про наявність стійкого взаємозв'язку між навчальною мотивацією та академічною успішністю

студентів. Зокрема, у роботах Гонсалес-Аріас М. та співавторів показано, що більш високий рівень мотивації асоціюється з кращими показниками навчальних досягнень та позитивнішим ставленням до навчання [7]. Подібні висновки підтверджують і інші автори, які розглядають мотивацію як важливий чинник академічної залученості та результативності освітньої діяльності [9].

У сучасних дослідженнях усе більшої уваги набуває використання кореляційного аналізу для вивчення взаємозв'язків між мотиваційними характеристиками та показниками успішності навчання. Такий підхід дозволяє виявити силу та напрям зв'язку між психологічними змінними без прямого втручання у навчальний процес. У дослідженні Мелаку Б. К. та співавторів мотивація розглядається як значуща змінна, що опосередковує зв'язок між умовами навчання та академічними досягненнями студентів [8]. Це підтверджує доцільність використання кореляційного підходу у вивченні мотиваційної сфери.

Окремим напрямом досліджень є аналіз динаміки навчальної мотивації на різних етапах навчання у закладах вищої освіти. За даними Алмулли М. О., Алісмаїла М. А. та Дарагме Н., рівень і структура мотивації змінюються залежно від курсу навчання, що пов'язано з адаптацією до освітнього середовища та професійним самовизначенням студентів [6]. Аналогічні результати отримано і у вітчизняних дослідженнях, де наголошується на відмінностях мотиваційної сфери студентів молодших і старших курсів [5].

В українському науковому просторі навчальна мотивація розглядається як важливий ресурс освітнього процесу та чинник успішності навчальної діяльності. Дослідники підкреслюють значення мотивації для забезпечення стабільності навчання та досягнення освітніх цілей, особливо в умовах соціальної нестабільності та воєнного стану [1; 2; 4]. Водночас у наявних працях недостатньо уваги приділяється аналізу кореляційних зв'язків між мотивацією та академічною успішністю студентів морських спеціальностей, а також урахуванню етапів їх професійної підготовки.

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про значний інтерес до проблеми навчальної мотивації та її ролі в академічній успішності студентів.

Разом із тим, залишаються недостатньо дослідженими кореляційні взаємозв'язки між мотиваційними показниками та успішністю навчання студентів морських спеціальностей. У зв'язку з цим у статті здійснено кореляційний аналіз взаємозв'язку навчальної мотивації та академічної успішності студентів морських спеціальностей. Подальший виклад матеріалу включає опис вихідних даних і методів дослідження, представлення результатів та їх обговорення.

У дослідженні вивчався вплив навчальної мотивації на успішність навчання студентів морських спеціальностей. Галузь дослідження охоплює психологічні чинники освітньої діяльності здобувачів вищої освіти, зокрема особливості мотиваційної сфери студентів на різних етапах професійної підготовки. Вхідними даними дослідження стали результати психодіагностичного обстеження та показники академічної успішності студентів.

В емпіричному дослідженні взяли участь 60 студентів, з яких 30 - студенти першого курсу та 30 - четвертого курсу. Учасники дослідження навчаються за морськими та інженерно-технічними спеціальностями, зокрема за спеціальністю 271 «Морський та внутрішній водний транспорт» (спеціалізація 271.01 «Навігація і управління морськими суднами»), а також за спеціальностями 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології» та 192 «Будівництво та цивільна інженерія». Такий розподіл дозволив порівняти особливості навчальної мотивації та її зв'язок з успішністю навчання на початковому та завершальному етапах здобуття фахової освіти. Усі респонденти брали участь у дослідженні добровільно, опитування проводилося анонімно з дотриманням етичних норм психологічних досліджень.

Для вивчення впливу мотивації на успішність навчання студентів морських спеціальностей було використано комплекс валідних психодіагностичних методик, кожна з яких дозволяла оцінити окремі аспекти мотиваційної сфери. Зокрема, застосовувалася методика «Вивчення мотивації навчання у закладі освіти» (Т. І. Ільїна), яка спрямована на визначення провідних мотивів навчальної діяльності студентів. Методика «Діагностика навчальної мотивації студентів» (А. А. Реан, В. А. Якунін, модифікація Н. Ц. Бадмаєвої)

використовувалася для аналізу структури навчальної мотивації та співвідношення її основних компонентів. Також була застосована методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності» (А. А. Реан, В. А. Якунін), що дозволяє дослідити спрямованість навчальних мотивів студентів. Для оцінки орієнтації на досягнення успіху та уникнення невдач використовувався опитувальник «Мотивація успіху та страх невдачі» (А. А. Реан, модифікація Л. Карамушки, О. Толкова).

Окрім стандартизованих методик, у дослідженні застосовувалася авторська анкета, розроблена з метою збору додаткової інформації про соціально-освітні характеристики студентів, а також показники їх академічної успішності. Анкета складалася з 25 запитання, які були спрямовані на фіксацію навчального статусу студентів, особливостей організації навчальної діяльності, суб'єктивної оцінки власної навчальної успішності, а також об'єктивних показників академічних досягнень. Дані, отримані за допомогою анкети, використовувалися для узагальнення результатів та подальшого кореляційного аналізу у поєднанні з показниками навчальної мотивації.

Обробка результатів здійснювалася з використанням методів описової статистики та кореляційного аналізу. Описовий аналіз дозволив систематизувати отримані дані за кожною з методик. Для встановлення сили й напрямку зв'язку було застосовано кореляційний аналіз за коефіцієнтом Спірмена. Критичне значення кореляції для вибірки $n = 60$ при рівні значущості $p \leq 0,05$ становить 0,214, що дало змогу визначити, які саме кореляції є статистично значущими, а які - відображають лише випадкові коливання.

Попередній аналіз результатів методик дозволив окреслити загальні тенденції розвитку мотиваційної сфери студентів на різних етапах навчання.

За результатами методики «Вивчення мотивації навчання у закладі освіти» встановлено, що у студентів 1 курсу домінує пізнавальна спрямованість, орієнтована на здобуття знань і засвоєння навчального матеріалу, тоді як професійні мотиви на цьому етапі виражені меншою мірою. У студентів 4 курсу спостерігається трансформація мотиваційної структури у бік професійної

спрямованості, що відображає зростання значущості оволодіння спеціальністю та практичного застосування здобутих знань.

Результати методики «Діагностика навчальної мотивації студентів» (А. А. Реан, В. А. Якунін, модифікація Н. Ц. Бадмаєвої) свідчать про посилення внутрішньої та професійно орієнтованої мотивації у студентів старших курсів порівняно з першокурсниками. Для студентів початкового етапу навчання більш характерним є поєднання внутрішніх мотивів із зовнішніми регуляторами навчальної діяльності, що пов'язано з процесом адаптації до освітнього середовища.

Аналіз результатів методики «Вивчення мотивів навчальної діяльності» (А. А. Реан, В. А. Якунін) показав, що в процесі навчання зростає значення мотивів самореалізації, досягнення результату та професійного розвитку, тоді як зовнішні стимули поступово втрачають домінуючу роль. Це підтверджує тенденцію переходу від ситуативної до більш усвідомленої та цілеспрямованої мотивації.

За методикою «Мотивація успіху та страх невдачі» встановлено, що у студентів обох курсів наявне поєднання орієнтації на досягнення успіху та уникнення невдач, однак у студентів 1 курсу більш вираженими є тривожні компоненти мотивації, тоді як у студентів 4 курсу спостерігається зростання мотивації досягнення та відповідальності за результат навчальної діяльності.

Узагальнені результати спеціального анкетування підтвердили, що в процесі навчання відбувається поступовий перехід від пізнавально-адаптаційної мотивації до професійно-цільової, що відображає етапність професійного становлення студентів морських спеціальностей. Отримані описові дані стали підґрунтям для подальшого кореляційного аналізу, спрямованого на виявлення кількісних зв'язків між мотиваційними характеристиками та показниками академічної успішності.

Аналіз результатів кореляції між методикою «Вивчення мотивації навчання у закладі освіти» та академічною успішністю (Таблиця 1) показав, що у студентів 1 курсу найбільш значущими чинниками академічної успішності є мотиви

«придбання знань» ($r = 0,393$) та «оволодіння професією» ($r = 0,417$), що свідчить про провідну роль пізнавальної активності та первинної професійної орієнтації на етапі адаптації до навчання. У студентів 4 курсу спостерігається подальше посилення зв'язку між професійною мотивацією та успішністю: показник «оволодіння професією» має найвищу кореляцію з навчальними досягненнями ($r = 0,584$), тоді як зв'язок мотиву «придбання знань» залишається статистично значущим, але менш домінуючим ($r = 0,445$). Водночас мотив «отримання диплому» не демонструє суттєвого зв'язку з успішністю ні у першокурсників ($r = 0,127$), ні у студентів випускного курсу ($r = 0,195$), що вказує на другорядну роль формальних цілей навчання. Загалом результати підтверджують, що академічна успішність студентів морських спеціальностей найбільш тісно пов'язана з внутрішніми та професійно орієнтованими мотивами, значущість яких зростає у процесі професійного становлення.

Таблиця 1 - Зв'язок показників методики «Вивчення мотивації навчання у закладі освіти» з успішністю навчання студентів 1 і 4 курсів

Показник	1 курс	4 курс	Достовірність
Шкала «Придбання знань»	0,393	0,445	$p \leq 0,05$
Шкала «Оволодіння професією»	0,417	0,584	$p \leq 0,05$
Шкала «Отримання диплому»	0,127	0,195	$p \leq 0,05$

Аналіз результатів кореляції між методикою «Діагностики навчальної мотивації студентів» та академічною успішністю (Таблиця 2) показав, що у студентів 1 курсу найбільш тісний зв'язок з академічною успішністю мають професійні мотиви ($r = 0,445$), мотиви творчої самореалізації ($r = 0,474$) та пізнавальні мотиви ($r = 0,385$), що вказує на провідну роль внутрішньої зацікавленості та прагнення до розвитку власних здібностей на етапі адаптації до навчання. У студентів 4 курсу вплив цих мотивів суттєво посилюється: професійні мотиви демонструють найвищу кореляцію з успішністю ($r = 0,554$), а значущими залишаються також мотиви творчої самореалізації ($r = 0,516$) та пізнавальні мотиви ($r = 0,496$). Соціальні мотиви ($r = 0,366$) і мотиви престижу (r

= 0,343) у старшокурсників відіграють помітнішу роль, ніж у першокурсників, що відображає зростання соціальної відповідальності та орієнтації на професійне визнання. Водночас мотиви уникнення невдачі мають зворотний зв'язок з успішністю як у студентів 1 курсу ($r = -0,293$), так і у студентів 4 курсу ($r = -0,186$), що свідчить про негативний вплив тривожності та страху помилок на навчальні результати. Загалом отримані дані підтверджують, що академічна успішність студентів морських спеціальностей найбільшою мірою зумовлена внутрішніми, професійно орієнтованими та самореалізаційними мотивами, значущість яких зростає на завершальних етапах навчання.

Таблиця 2 - Зв'язок показників методики «Діагностики навчальної мотивації студентів» з успішністю навчання студентів.

Показник мотивації	1 курс	4 курс	Достовірність
Пізнавальні мотиви	0,385	0,496	$p \leq 0,05$
Професійні мотиви	0,445	0,554	$p \leq 0,05$
Соціальні мотиви	0,286	0,366	$p \leq 0,05$
Комунікативні мотиви	0,219	0,273	$p \leq 0,05$
Мотиви творчої самореалізації	0,474	0,516	$p \leq 0,05$
Мотиви престижу	0,226	0,343	$p \leq 0,05$
Мотиви уникнення невдачі	-0,293	-0,186	$p \leq 0,05$

Аналіз результатів кореляції між методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» та академічною успішністю (Таблиця 3) показав, що у студентів 1 курсу найбільш значущий зв'язок з успішністю мають професійні мотиви ($r = 0,367$) та пізнавальні мотиви ($r = 0,343$), що підкреслює роль початкової професійної орієнтації та інтересу до навчального матеріалу на етапі адаптації. Мотиви самореалізації демонструють помірний позитивний зв'язок ($r = 0,283$), тоді як соціальні, комунікативні та престижні мотиви мають низьку кореляційну значущість. Водночас мотиви уникнення невдачі виявляють помірний негативний зв'язок з успішністю ($r = -0,316$), що свідчить про гальмівний вплив тривожності та страху помилки на навчальні результати першокурсників. У студентів 4 курсу спостерігається посилення позитивних мотиваційних зв'язків,

передусім за професійними мотивами ($r = 0,527$), а також зростання значущості пізнавальних ($r = 0,375$), престижних ($r = 0,333$) і комунікативних мотивів ($r = 0,252$). Одночасно негативний вплив мотивів уникнення невдачі зменшується ($r = -0,227$), що відображає зростання впевненості та сформованість більш адаптивних навчальних стратегій. Загалом результати підтверджують перехід від пізнавально-адаптаційної мотивації до професійно орієнтованої, яка виступає ключовим чинником успішності студентів морської галузі на завершальних етапах навчання.

Таблиця 3. Зв'язок показників методики «Вивчення мотивів навчальної діяльності» з успішністю навчання студентів

Показник мотивації	1 курс	4 курс	Достовірність
Пізнавальні мотиви	0,343	0,375	$p \leq 0,05$
Професійні мотиви	0,367	0,527	$p \leq 0,05$
Соціальні мотиви	0,093	0,143	$p \leq 0,05$
Комунікативні мотиви	0,187	0,252	$p \leq 0,05$
Мотиви самореалізації	0,283	0,357	$p \leq 0,05$
Мотиви престижу	0,210	0,333	$p \leq 0,05$
Мотиви уникнення невдач	-0,316	-0,227	$p \leq 0,05$

Аналіз результатів кореляції між методикою «Мотивація успіху та страх невдачі» та академічною успішністю (Таблиця 4) у студентів 1 курсу мотивація успіху має помірний позитивний і статистично значущий зв'язок з успішністю ($r = 0,435$), що свідчить про її важливу регулятивну роль на етапі адаптації до навчання. Водночас мотивація уникнення невдачі демонструє помірний негативний зв'язок ($r = -0,387$), вказуючи на гальмівний вплив тривожності та страху помилки на навчальні результати першокурсників. У студентів 4 курсу спостерігається подальше посилення ролі мотивації успіху ($r = 0,567$), що відображає орієнтацію старшокурсників на досягнення результатів, значущих для майбутньої професійної діяльності. Негативний зв'язок мотивації уникнення невдачі з успішністю зберігається і на завершальному етапі навчання ($r = -0,414$), що свідчить про те, що надмірна тривожність і унікальна стратегія залишаються

факторами ризику для академічних досягнень. Показник недиференційованої мотивації не має значущого зв'язку з успішністю ні у студентів 1 курсу ($r = 0,094$), ні у студентів 4 курсу ($r = 0,126$), що підтверджує стабільність цієї тенденції на різних етапах професійної підготовки. Загалом результати підкреслюють провідну роль мотивації досягнення успіху як ключового чинника академічної успішності студентів морських спеціальностей.

Таблиця 4 - Зв'язок показників методики «Мотивація успіху та страх невдачі» з успішністю навчання студентів

Показник методики	1 курс	4 курс	Достовірність
Мотивація успіху	0,435	0,567	$p \leq 0,05$
Мотивація уникнення невдачі (страх невдачі)	-0,387	-0,414	$p \leq 0,05$
Недиференційована мотивація	0,094	0,126	$p \leq 0,05$

Аналіз результатів кореляції між методикою спеціальною анкетною та академічною успішністю (Таблиця 5) показав, що у студентів 1 курсу найбільш значущий позитивний зв'язок з успішністю має професійна мотивація ($r = 0,383$), що свідчить про важливість початкової професійної орієнтації вже на етапі адаптації до навчання. Пізнавальна мотивація також демонструє помірний позитивний зв'язок ($r = 0,326$), підтверджуючи роль інтересу до нового матеріалу та внутрішньої навчальної залученості. Значущим, хоча й слабшим, є зв'язок мотивації самореалізації та успіху з успішністю ($r = 0,293$), тоді як матеріально-престижні мотиви мають мінімальний вплив ($r = 0,167$). Найбільш виражений негативний зв'язок спостерігається за шкалою мотивації уникнення невдач ($r = -0,348$), що вказує на гальмівний вплив тривожності та страху помилки на навчальні результати першокурсників. У студентів 4 курсу структура зв'язків набуває більш професійно орієнтованого характеру: найвищу кореляцію з успішністю демонструє професійна мотивація ($r = 0,617$), а значущими залишаються також мотивація самореалізації та успіху ($r = 0,397$) і пізнавальна мотивація ($r = 0,293$). Негативний вплив мотивації уникнення невдачі зменшується ($r = -0,275$), що відображає зростання впевненості та сформованість

адаптивних стратегій подолання труднощів. Загалом отримані результати підтверджують, що у процесі навчання відбувається перехід від пізнавально-адаптаційної до професійно-цільової мотивації, а ключовим чинником академічної успішності стає усвідомлена професійна спрямованість, підкріплена внутрішньою потребою в самореалізації та досягненні результатів.

Таблиця 5 - Зв'язок узагальнених шкал спеціальної анкети навчальної мотивації з успішністю навчальної діяльності студентів 1 та 4 курсів

Узагальнені шкали анкети	1 курс	4 курс	Достовірність
Пізнавальна мотивація	0,326	0,293	$p \leq 0,05$
Професійна мотивація	0,383	0,617	$p \leq 0,05$
Матеріально-престижні мотиви	0,167	0,254	$p \leq 0,05$
Мотивація самореалізації та успіху	0,293	0,397	$p \leq 0,05$
Мотивація уникнення невдач	-0,348	-0,275	$p \leq 0,05$

Висновки

Отримані результати свідчать, що навчальна мотивація є важливим структурним компонентом академічної успішності студентів морських спеціальностей і зазнає суттєвих змін у процесі професійної підготовки. На початковому етапі навчання домінують пізнавальні та адаптаційні мотиви, тоді як на завершальному етапі провідного значення набувають професійно орієнтовані та самореалізаційні спонукання. Кореляційний аналіз показав, що у студентів 1 курсу успішність найбільш тісно пов'язана з мотивами «придбання знань» ($r = 0,393$) та «оволодіння професією» ($r = 0,417$), тоді як у студентів 4 курсу сила зв'язку професійної мотивації з академічними досягненнями суттєво зростає ($r = 0,584-0,617$). Водночас мотиви уникнення невдач демонструють стійкий негативний зв'язок з успішністю як у першокурсників ($r = -0,348$), так і у старшокурсників ($r = -0,275$), що вказує на гальмівний вплив тривожності та страху помилки на результати навчальної діяльності.

Основний висновок полягає у тому, що в процесі навчання відбувається закономірний перехід від пізнавально-адаптаційної до професійно-цільової мотивації. Якщо для студентів 1 курсу академічна успішність визначається

насамперед інтересом до навчального матеріалу, прагненням до самореалізації та початковою професійною орієнтацією ($r = 0,326-0,383$), то для студентів 4 курсу ключовим чинником стає усвідомлена професійна мотивація у поєднанні з мотивацією досягнення успіху та самореалізації ($r = 0,397-0,617$). Матеріально-престижні мотиви мають другорядний характер на всіх етапах навчання ($r = 0,167-0,254$), що підтверджує домінування внутрішніх і професійно значущих спонукань у структурі мотивації студентів морської галузі.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз ефективності психолого-педагогічних програм, орієнтованих на розвиток професійної мотивації та зниження мотивації уникнення невдач у студентів морських спеціальностей. Перспективним також є розширення вибірки та вивчення довготривалого впливу мотиваційних чинників на професійну адаптацію й успішність діяльності випускників у реальних умовах морської галузі.

Література:

1. Аветісова І., Білоцерківська Ю., Холостенко Ю., Шапаренко Х. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2022. № 1. С. 97–105.
2. Булгакова Т. М., Южакова Г. О. Мотивація навчальної діяльності як чинник формування стресостійкості студентської молоді під час воєнного стану. Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 3. С. 29–37.
3. Кириченко В. В., Лавринюк О. Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. Журнал соціальної та практичної психології. 2023. № 1. С. 34–39.
4. Микитюк С. О., Микитюк С. С. Мотивація навчальної діяльності як ресурс освітнього процесу. Збірник наукових праць Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2021. № 76, т. 2. С. 121–126.
5. Староста В. І. Мотивація навчання студентів різних курсів. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2021. № 11. С. 158–173.

6. Almulla M. O., Alismail M. A., Daraghme N. Exploring academic motivation across university years: A mixed-methods study. *BMC Psychology*. 2025. Vol. 13. Article 1113.

7. González-Arias M., Gavín-Chocano Ó., López-López M. Academic performance, self-reported motivation, and affect in higher education: The role of basic psychological need satisfaction. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16.

8. Melaku B. K., Negasi R. D., Tolla T. T. Perceived academic support and academic achievement among first-year university students: The mediating roles of academic motivation and resilience. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16.

9. Raboca H. M., Carburnarean F. Faculty support and students' academic motivation. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9.

10. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2020. Vol. 61.

References

1. Avetisova I., Bilotserkivska Yu., Kholostenko Yu., Shaparenko Kh. (2022), Osoblyvosti motyvatsii navchalnoi diialnosti studentiv [Features of students' learning motivation], *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. No 1, pp. 97–105. [in Ukrainian]

2. Bulhakova T.M., Yuzhakova H.O. (2025), Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak chynnyk formuvannia stresostiikosti studentskoi molodi pid chas voiennoho stanu [Learning motivation as a factor in the development of students' stress resistance during martial law], *Visnyk Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu imeni Akademika Stepana Demianchuka. Serii: Pedahohika ta psykholohiia*. No 3, pp. 29–37. [in Ukrainian]

3. Kyrychenko V.V., Lavryniuk O. (2023), Motyvatsiia do navchalnoi diialnosti: analiz suchasnykh teorii [Motivation for learning activity: an analysis of modern theories], *Zhurnal sotsialnoi ta praktychnoi psykholohii*. No 1, pp. 34–39. [in Ukrainian]

4. Mykytiuk S.O., Mykytiuk S.S. (2021), Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak resurs osvithnoho protsesu [Learning motivation as a resource of the educational process], *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho*. No 76, Vol. 2, pp. 121–126. [in Ukrainian]

5. Starosta V.I. (2021), Motyvatsiia navchannia studentiv riznykh kursiv [Learning motivation of students of different academic years], *Vidkryte osvithnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu*. No 11, pp. 158–173. [in Ukrainian]

6. Almulla M.O., Alismail M.A., Daraghme N. (2025), Exploring academic motivation across university years: A mixed-methods study, *BMC Psychology*. Vol. 13, Article 1113.

7. González-Arias M., Gavín-Chocano Ó., López-López M. (2025), Academic performance, self-reported motivation, and affect in higher education: The role of basic psychological need satisfaction, *Frontiers in Psychology*. Vol. 16.

8. Melaku B.K., Negasi R.D., Tolla T.T. (2025), Perceived academic support and academic achievement among first-year university students: The mediating roles of academic motivation and resilience, *Frontiers in Psychology*. Vol. 16.

9. Raboca H.M., Carburnean F. (2024), Faculty support and students' academic motivation, *Frontiers in Education*. Vol. 9.

10. Ryan R.M., Deci E.L. (2020), Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions, *Contemporary Educational Psychology*. Vol. 61.

Abstract. *The paper examines learning motivation of students of maritime specialties as an important psychological factor of academic achievement in the process of professional training. The specific features of training future maritime professionals-characterized by high requirements for discipline, responsibility, stress resistance, and prolonged intensive learning-determine the special role of the motivational sphere in ensuring stable academic outcomes. Under conditions of contemporary social and educational changes, the problem of maintaining and developing students' learning motivation becomes particularly relevant. Learning motivation is considered as a complex, multicomponent phenomenon formed under the influence of personal, professional, and educational factors and closely related to the effectiveness of learning activities. The study focuses on analyzing the relationship between students' motivational characteristics and indicators of their academic achievement. The conducted research made it possible to determine the place of learning motivation within the structure of academic achievement of maritime students and to identify specific features of this relationship at different stages of study. The results of the correlation analysis revealed statistically significant relationships between certain motivational indicators and the level of academic achievement. It was established that more pronounced intrinsic and professionally oriented motivation is associated with higher academic performance, whereas the dominance of extrinsic motives shows a weaker relationship with achievement. Differences in the nature of motivation-achievement relationships among students of different years of study were also identified, which may reflect the dynamics of the motivational sphere in the process of professional development. The obtained results confirm the appropriateness of considering learning motivation as an important structural component of academic achievement of maritime students and indicate the necessity of taking motivational characteristics into account when organizing the educational process. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to develop psychological and pedagogical support measures aimed at maintaining learning motivation, especially among senior students.*

Keywords: *learning motivation, academic achievement, maritime students, professional training.*

Статья відправлена: 19.12.2025 г.

© Чумаєва Ю.В., Бельченко К.С., Кара М.С.